

ІЗ НАУКОВОГО ЖИТТЯ м. КАЛУШ

У 2017 р. вийшов друком перший науковий збірник “Калуські історичні студії”, присвячений 580-й річниці з часу першої письмової згадки про місто. Авторами цієї збірки є вітчизняні науковці, які підготували розвідки про маловідомі сторінки історії міста Калуша. Новизною фактографічного матеріалу вирізняється стаття доктора історичних наук Петра Сіреджука, у якій автор уперше подає маловідомі відомості з історії Калуського замку XVI–XVIII ст. У статтях Івана Тиміва розглянуто нові джерельні матеріали про чисельність єврейського населення на Калущині у XVIII ст. та дзвоноливарну продукцію відомих калуських ливарників Антонія Серафима й родини Фельчинських. Стаття кандидата історичних наук Ігоря Ільницького віддзеркалює події Великої війни 1914–1918 рр. на Калущині. Життєвий і бойовий шлях відомого повстанського командира Івана Гонти Гамалії яскраво відображено в студії львівських учених Оксани та Андрія Франків, котрі додали чимало нових штрихів до портрета повстанця. Цікаві матеріали про життя греко-католицьких громад Калуша й Калущини в минулому й тепер подали кандидати історичних наук Надія Руско та Емілія Андріїв, студії яких позначені дослідженням ролі церкви в духовному житті вірян. Стаття доктора історичних наук Олега Малярчука – це розгорнута розповідь про основні етапи становлення хімічної індустрії у Калуші. Науковець обґрунтовує чому Калуш можна вважати “соляним містом”. Його історія та розбудова пов’язана з видобутком кухонних, а пізніше – у середині XIX–XX ст. видобутком і розробкою калійних солей.

У додатках подано документ про першу письмову згадку (оригінал і переклад), цікаві біографічні відомості про історичних діячів – вихідців із Калуша й Калущини, документи й нововиявлені фотоматеріали з альбому лейтенанта М. Нагеля.

Рецензентами видання стали доктори історичних наук Микола Литвин, Ігор Райківський та кандидат історичних наук Андрій Франко. Літературне редагування здійснила викладач Калуської гімназії імені Дмитра Бахматюка Галина Довжанська. Дизайн обкладинки виконав директор Краєзнавчого музею Калущини Артур Єфремов. В оформленні книги використано твори калуського художника Мирослава Гаталевича, світлини з колекцій авторів статей та фотоматеріали з фондів Краєзнавчого музею Калущини. Книга вийшла в Івано-Франківській друкарні “Фоліант” накладом 70 примірників.

Популярністю серед шанувальників історичного минулого Прикарпаття користуються альбоми поштівки відомого колекціонера з Коломиї Валерія Ковтуна (серіал “Українське мистецтво у старій листівці” (2003–2017 рр. вісім випусків), альбом Зеновія Жеребецького “Івано-Франківськ на давній поштівці” (2011 р.), ювілейна серія листівок Михайла Петріва “Коломия – наше місто” (2016 р.). Першу спробу узагальнення матеріалів філокартії Калуша здійснив краєзнавець Микола Когут. Його міні-альбом “Калуш – місто наше...” вийшов друком у 2009 році.

Появі нинішнього видання передувала тривала пошукова діяльність шанувальників калуської старовини Ігоря Ільницького та Олексія Онішука, в колекціях яких відклалися унікальні пам’ятки історії міста Калуша.

Автори цього проекту поставили собі за мету зібрати, систематизувати й упорядкувати одну із надзвичайно цікавих груп зображальних джерел – поштівки (лист із відкритим текстом й ілюстрацією), поштові марки, рідкісні документи, краєвиди Калуша. Наслідуючи добрий приклад попередників, автори цього альбому об’єднали власні колекції заради створення єдиного, цілісного ілюстративного видання про місто 1899–1939 рр.

Такий крок дав змогу відібрати найкращі зразки філокартії, зробити альбом якомога повнішим і різноплановим. Альбом “Калуш на давній поштівці та фотографії” присвячений 580-й річниці першої письмової згадки про Калуш. Представлена в ньому колекція поштівки і фотографій створює атмосферу мандрівки в минуле, відтворює краєвиди давнього Калуша, красу його архітектурних пам’яток, нагадує про попередників, які жили й творили у цьому

місті. У виданні зібрано 104 поштівки і 44 фотографії. Найдавніша з них – “Вітання з Калуша” (датована 1899 р.) належить до “золотого століття” мистецтва. Формування колекцій, які увійшли до збірки, тривали впродовж трьох десятиліть.

Альбом складається з трьох розділів: поштівки, фотографії, знахідки. Перший розділ містить панорамні зображення Калуша, його центральної частини – площі Ринок, сакральних та урядових споруд міста, навчальних закладів, громадських та господарських будівель. Окремим підрозділом подано поштівки, які відображають руїни міста, спричинені бойовими діями під час Великої війни (1914–1918 рр.). Оригінальними зображеннями представлено одяг калушан наприкінці австрійського і польського періодів та окремі сюжети з повсякденного життя міста. Чимало поштівок є продукцією відомих колись у Калуші фотосалонів D. Habera, M. Naumana, Glattsteina.

У другому розділі розміщено перші світлини міста з висоти пташиного польоту, а також мілітарні сцени – військові маневри, панорами руйнувань після “літньої офензиви 1917 року”, відвідини Калуша митрополитом Андреем Шептицьким, адвокатське бюро доктора Івана Сохацького, пластуни під час мандрівки у Яремче.

Третій розділ – рідкісні зображення марок, монети Калуського акціонерного товариства з видобутку калійних солей, спадщина у сфрагістиці (печатки – урядові, юридичні, церковні, громадські, військові) та ін. Серед опублікованих у цьому альбомі поштівок є зображення із рукописним текстом повідомлення, який до початку ХХ ст. було заборонено розміщувати на адресній стороні.

У пропонованому виданні відібрано найбільш вартісні листівки про Калуш, показано титульну й зворотну сторону пам’яток з усіма написами й поштовими марками та штемпелями. Така візуалізація ілюстративного матеріалу підкреслює документальність видання, надає йому більш вагомої джерельної вартості.

В альбомі поштівки і фотографії супроводжуються підписами – мовою оригіналу і українською. Назви вулиць чи об’єктів відповідають тим назвам, які були в часи виходу поштових листівок. Підписи побудовано за сюжетною тематикою, подекуди вказано й сучасну назву. Розміри поштівок подано у форматі 70 % від оригіналу. Низку безцінних світлин дослідникам вдалося віднайти на сайтах національних бібліотечних зібрань Відня, Варшави, Кракова та інших міст Європи, на книжкових ринках Києва і Львова, у приватних колекціях. У ході систематизації зібраної філокартії автори застосовували проблемно-хронологічний та порівняльно-історичний методи відбору й упорядкування листівок. Особливістю видання є те що до нього увійшли не тільки вже відомі колекціонерам листівки, а й чимало рідкісних поштівок, котрі можна побачити лише в цьому альбомі. Не вивченими наразі залишаються поштівки давнього Калуського бровара, зображення будівлі повітового староства, жидівської синагоги та інших історичних пам’яток нашого міста. Значна кількість листівок і матеріалів втрачена унаслідок військових дій, пожеж та інших соціальних і природних катаклізмів. Текстова частина видання подана українською та англійською мовами, що сприятиме доступності її змісту для іноземних читачів.

У підготовці видання брали участь: Олег Малярчук, доктор історичних наук, професор Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, член Національної спілки краєзнавців України; Ігор Ільницький, кандидат історичних наук, викладач-методист ДВНЗ “Калуський політехнічний коледж”; Іван Тимів, старший науковий співробітник Краєзнавчого музею Калушини, історик, член Національної спілки краєзнавців України; Олексій Онішук, зберігач фондів Центрального державного історичного архіву України у місті Львів, краєзнавець; Мар’яна Штогрин, кандидат філологічних наук, викладач Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, перекладач. Рецензентами альбомного проекту стали Микола Литвин, доктор історичних наук, професор і Оксана Когут, доктор філологічних наук, професор. Автори видання сподіваються, що цей альбом по-справжньому зацікавить наших краян минувиною рідного міста й стане початком серії репринтних публікацій поштівок та інших документів з історії Калуша.

Тож шановний читачу перед тобою перше, найбільш повне ілюстроване видання філокартії Калуша, яке яскраво віддзеркалює найважливіші пам'ятки історії і культури міста. Воно є вартісним внеском у вітчизняну філокартію. Тираж – 500 примірників. Книги вийшли за фінансової підтримки Калуської міської ради.

Надійшла до редакції 20 11 2017 р.